

**ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

ՊՈԱԿ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

**ՀՀ Արարատի մարզի Մարմարաշենի Անդրանիկ Բարոյանի անվան
միջնակարգ դպրոցի դասվար**

Էլմիրա Զորիկի Սերոբյան

Ընթացանությունը որպես ուսուցման գործիք տարրական դասարաններում

Հետազոտական աշխատանք

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածուծություն: Ի՞նչ նյութաբանական շեղումներով է հանդիսանում ընթացակարգի արդյունքը:
2. Ինքնուրույն ընթացակարգի արդյունք է հանդիսանում ընթացակարգի արդյունքի արդյունքը: Ի՞նչ անհանգստացնողներ են ունենում:
3. Ինքնուրույն ընթացակարգի արդյունքի արդյունքի արդյունքի արդյունքը:
4. Ինչպե՞ս կարելի է ղեկավարել երկրորդ արդյունքի ընթացակարգի արդյունքը:
5. Ի՞նչ կարող է ընթացակարգի արդյունքի արդյունքի արդյունքի արդյունքը:
6. Ի՞նչ փոփոխություններ կան:
7. Եզրագծային ընթացակարգի արդյունք

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Լեզուն է ամեն մի ժողովրդի ազգային գոյության ու էության ամենախոշոր փաստը, ինքնության ու հանճարի ամենախոշոր դրոշմը, պատմության ու հեռավոր անցյալի կախարդական բանալին, հոգեկան կարողությունների ամենաճոխ գանձարանը, հոգին ու հոգեբանությունը:

Հովհ. Թումանյան

ԻՆՉ ՆՊԱՏԱԿ ԵՆ ՀԵՏԱՊԵՂՈՒՄ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱԺԱՄԵՐԸ

Մայրենիի դասընթացում իրենց ուրույն տեղն են գրավում ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերը: Մի կողմից այդ դասաժամերի ընթացքում զարգանում են ընթերցողական հետաքրքրությունները, երեխաների աշխարհայացքը, նրանց գեղագիտական ճաշակը, գեղարվեստական պատկերավորման միջոցների ընկալումը, նրանց երևակայությունը և ստեղծագործական միտքը: Մյուս կողմից իրագործվում են ծրագրային, չափորոշչային պահանջները, ձևավորվում են ակտիվ ընթերցողին անհրաժեշտ կարողություններ և հմտություններ:

Ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերը երկրորդ դասարանում անցկացվում են շաբաթական մեկ ժամ, իսկ երրորդ և չորրորդ դասարաններում նախընտրելի է անցկացնել երկու ժամ, սակայն երկու շաբաթը մեկ (որպեսզի երրորդ և չորրորդ դասարանի աշակերտներն ավելի շատ ժամանակ ունենան ընթերցելու ծավալուն նյութեր, ինչպես նաև կարողանան երկու դասաժամում քննարկել դրանք):

Ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերի նպատակներն են՝

- ծանոթացնել սովորողներին մանկական գրականության նմուշներին, որոնք կարելի է ներառել ժամանակակից կրտսեր դպրոցականի ընթերցողական շրջանակի մեջ,
- հետաքրքրություն ձևավորել գրքի՝ որպես գիտելիքների աղբյուրի

նկատմամբ, զարգացնել գիրք կարդալ ու ցանկություն և սովորություն,

- կատարելագործել սովորողների գրքերի ինքնուրույն ընտրելու և ընթերցելու կարողությունները , այսինքն՝ ձևավորել ընթերցողական արդյունավետ գործունեություն (կարողություն և սովորություն խորհել ու գրքի շուրջ մինչև տեքստի ընթերցումը, ընթերցման ընթացքում և ընթերցումից հետո),

- մշակել ընթերցողական մտահորիզոն և դաստիարակել դրական վերաբերմունք գրքի՝ որպես հասարակական արժեքի նկատմամբ:

-

2. ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԸՆԹԵՐԳԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱԺԱՄԵՐՆ ԻՆՉՈ՞Վ ԵՆ ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ՄԱՅՐԵՆԻԻ ԴԱՍԵՐԻՑ: Ի՞ՆՉ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՆ ԴՐԱՆՔ:

Ինքնուրույն ընթերցանության դասերն ունեն որոշակի առանձնահատկություններ: Առանց այդ առանձնահատկությունների հաշվառման այդ դասերը չեն կարող իրականացնել իրենց առջև դրված խնդիրները: Այսպես.

1. Յուրաքանչյուր դասին ցանկալի է անցկացնել յուրօրինակ հաշվետվություն այն մասին, թե ինչ են երեխաներն ինքնուրույն ընթերցել: Երեխաները դասարան են բերում և ցույց տալիս այն գրքերը, որոնք նրանք ընթերցել են արձակուրդին (ամառային, աշնանային, ձմեռային, գարնանային), անցած մեկ շաբաթվա (երկրորդ դասարանում) կամ երկու շաբաթվա ընթացքում (երրորդ և չորրորդ դասարանում) կամ ընթերցում են տվյալ պահին:

Ուսուցիչը ստեղծում է այնպիսի իրավիճակ, որտեղ կատարվում է ընթերցած գրքերի վերաբերյալ կարծիքների փոխանակում:

2. Յուրաքանչյուր դասին երաշխավորություններ է տրվում նոր գրքերի վերաբերյալ: Այդ երաշխավորությունների ձևերը բազմազան են՝ կարծիքների փոխանակում, ն՝ երաշխավորություն ուսուցչի կողմից՝ տվյալ գրքի ցուցադրումով, և՝ ոչ մեծ ցուցահանդեսի կազմակերպում դասարանում՝ թեմատիկ կամ հեղինակային, երաշխավորվող գրքից մի հատվածի ընթերցում՝ գրքի նկատմամբ հետաքրքրություն արթնացնել ու նպատակով, նկարագարման ցուցադրում և այլն: Ցանկալի է, որ յուրաքանչյուր դասի ընթացքում երեխաներն ընթերցեն տարբեր ժանրերի ստեղծագործություններ՝ պատմվածքներ, հեքիաթներ, բանաստեղծություններ: Եթե ստեղծագործությունը ծավալով մեծ է, այն ընթերցում են ամբողջական, իսկ եթե ծավալուն է, ընթերցում են 2-3 դասերի ընթացքում կամ ընթերցում են հատվածներ այն գրքերից, որոնք կարդում է ամբողջ դասարանը: Հաճախ ընթերցում են բարձրաձայն: Իրականացվում է նաև ն՝ լուռ ընթերցանություն, և՝ դերերով ընթերցանություն, և՝ թատերականացում:

3. Յուրաքանչյուր դասին անհրաժեշտ է անպայման ժամանակ հատկացնել ընթերցած ստեղծագործության վերլուծությանը ոչ միայն գրույցի ձևով(պատասխաններ ուսուցչի տված հարցերին), այլև ազատ ինքնարտահայտման միջոցով: Ցանկալի է տալ հետևյալ բնույթի հարցեր. «Ի՞նչ կարող ես ասել այս գրքի մասին» կամ «Գրքի մեջ ի՞նչն ամենից շատ քեզ դուր եկավ» և այլն:

4. Բառային աշխատանքը, ինչպես նաև լեզվական միջոցների շուրջ աշխատանքն ինքնուրույն ընթերցանության դասերին խաղում է սոսկ օժանդակող դեր:

Ինքնուրույն ընթերցանության դասերին հնարավոր չէ բացատրել բոլորանձանթ, անհասկանալի բառերը: Բառային աշխատանքը նշանակալից չափով պետք է կատարել՝ ուղղորդելով դեպի բառարանները, տեղեկատու գրականությունը և այլն: Այլ խոսքով, այդ աշխատանքը մոտ է այն ձևերին , որոնք կիրառվում են կյանքում ցանկացած գիրք ընթերցելիս:

5. Ինքնուրույն ընթերցանության դասերին երեխաները համառոտվեր արտադրում են ընթերցած գրքի բովանդակությունը, վերարտադրում են իրենց դուր եկած հատվածները (ընտրովի վերարտադրություն), ընթերցածը ներկայացնում են դերերով և այլն, ինչպես նաև ինքնուրույն ընթերցանության դասերն ավելի շատ պայմաններ են ստեղծում բավականին մեծ ծավալով ստեղծագործական բնույթի աշխատանքներ կատարելու համար . ընթերցածի բովանդակության նկարագրարդում (բառային և գրաֆիկական), ապլիկացիա, ծեփակերտում, ստեղծագործության ներկայացում երաժշտական ձևավորմամբ, նկարաշարի ստեղծում և այլն:

3. ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱԺԱՄԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՄԱՐ Ի՞ՆՉ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ՁԵՎԵՐ ԿԱՆ

Ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերի նկատմամբ աշակերտների հետաքրքրությունը մեծացնելու , այդ դասաժամերն ավելի հետաքրքրաշարժ դարձնելու նպատակով այդ ժամերին կարելի է կազմակերպել իրենց կառուցվածքով ոչ ստանդարտ բնույթի դասեր:

Որպեսզի դասերն անցնեն ստեղծագործական մթնոլորտում և երեխաներն հնարավորություն ունենան դրսևորել իրենց ունակությունները ,

առաջադրանքները զարգացնել տրամաբանությունը, հնարամտությունը, կերպարային

մտածողությունը, ցանկալի են լինեն անսովոր

- ✓ Ըստ բարդության լինեն տարբեր մակարդակների
- ✓ ունենան գործնական նշանակություն և միջառարկայ ականբովանդակություն,
- ✓ լինեն հետաքրքրաշարժ իրենց ձևով, բովանդակությամբ կամ լուծման միջոցներով,
- ✓ ունենան անսպասելի արդյունք

Առաջարկում եմ ինքնուրույն ընթերցանության դասերի անցկացման մի շարք ոչ ստանդարտ ձևեր:

Դաս-հեքիաթն անցկացվում է անսովոր ձևով : Ամբողջ դասասենյակը փոխակերպվում է հեքիաթային աշխարհի, իսկ երեխաները՝ հեքիաթային հերոսների:

Դասը կարելի է անցկացնել մեկ կամ մի քանի հեքիաթների բովանդակության շուրջ :Դա կարող է լինել ժողովրդական կամ հեղինակային հեքիաթ: Դաս-հեքիաթը հեքիաթային կարող է լինել իր անցկացման ձևով, երբ դասի ընթացքում օգտագործվում են հեքիաթային իրեր, երեխաներին օգնության են հասնում հեքիաթային հերոսները, դասի ընթացքում օգտագործում են «հեքիաթային արտահայտություններ, բառեր »: Այսպիսի դասն իր մեջ կարող է ներառել թատերական ներկայացման տարրեր:

Դաս - ցերեկույթը կարելի է անցկացնել ամբողջ ուսումնական տարվա ընթացքում 1-2 անգամ : Դաս -ցերեկույթը կարող է լինել հետևյալ թեմաների շուրջ՝ «Մուլտերի աշխարհում», «Մեզ հասակակից գրական հերոսները», և այլն:

Այսպիսի դասերին կարելի է նաև հյուրեր հրավիրել : Դասի տևողությունը մեկ դասաժամ է , սակայն ինչպես դաս -հեքիաթի դեպքում, ենթադրում է բավականին մանրակրկիտ նախապատրաստական աշխատանք: Դաս- ցերեկույթը նախապատրաստում են հենց իրենք՝ աշակերտները, դրա բովանդակությունը կազմված է լինում այն նյութերից, որոնք ուսումնասիրել են ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերի ընթացքում, և որոնք հատկապես դուր են եկել աշակերտներին: Երեխաները նախապես նկարագարում են ստեղծագործությունները, ընտրում են գրքեր, պատրաստում են ինքնաշեն գրքեր,

կերպարվեստի և տեխնոլոգիայի դասերին կատարում են ստեղծագործական աշխատանքներ՝ դաս-ցերեկույթում ընդգրկված նյութերի բովանդակության վերաբերյալ: Նրանք վերհիշում են թեմային համապատասխան հանել ու կներ, հաշվել ու կներ, շուտասել ու կներ, բանաստեղծություններ, ինչպես նաև հանդես են գալիս դերային խաղով:

Կարելի է կազմակերպել գրքերի շքահանդես: Երեխաներն ընտրում են գիրքը, պատրաստում են հաղորդում դրա վերաբերյալ. ինչն^օ է այդպես վերնագրված, ո[՞]վ է հեղինակը, ովքե[՞]ր են հերոսները և այլն:

Շատ հետաքրքիր է անցնում «Լավագույն ընթերցող» մրցույթը: Ուսուցիչը ցույց է տալիս որևէ գրքից նկարագարում, իսկ աշակերտները կռահում են գրքի վերնագիրը, ստեղծագործության վերնագիրը, թվարկում են հերոսներին և այլն:

Դաս-ցերեկույթի ընթացքում կարելի է անցկացնել տրված թեմայով կամ ժանրով գրքերի ճիշտ ընտրության մրցույթ: Դասարանը բաժանվում է խմբերի, յուրաքանչյուր խմբի տրվում է գրքերի հավաքածու (10-12 անուն), որոնցից խումբը պետք է առանձնացնի տրված թեմայով գրքերը: Օրինակ՝ առաջին խումբն ընտրում է պատմվածքներ երեխան երի մասին, երկրորդ խումբը՝ բանաստեղծություններ բնության մասին, երրորդ խումբը՝ հեքիաթներ կենդանիների մասին:

Դաս-ճանապարհորդությունը վառ, հուզական խաղային ձև է, որը հրապուրում է երեխային հենց դասի սկզբում և մինչև դասի վերջ երեխայի ուշադրությունը չի շեղվում: Ճանապարհորդել կարելի է ան ցկացնել բոլոր առարկաների միջոցով՝ մայրենիի, մաթեմատիկայի, ես և շրջակայի և այլն:

Մյուս դասերից դաս-ճանապարհորդությունը տարբերվում է քարտեզի առկայությամբ, որտեղ նշվում են կայարանները, կանգառները, որտեղ ընտրված երթուղուն համապատասխան պետք է հայտնվեն մասնակիցները: Ճանապարհորդության համար որոշվում է փոխադրամիջոցը՝ ինքնաթիռ, ավտոբուս, հեծանիվ, ավտոմեքենա, աստղանավ, ժամանակի մեքենա, թռչող գորգ և այլն: Ճանապարհորդությունը կարող է իր մեջ ներառել պարեր, երգեր, դերային խաղեր:

Դաս-խաչբառի հիմքը խաչ բառի հարցերի պատասխանների որոնումն է:

Հարցերը տրված են մեկ կամ մի քանի գրական ստեղծագործությունների շուրջ: Աշխատանքը կարելի է զուգակցել գրական -դերային խաղի հետ, երբ իրենք՝ հերոսներն են խաչ բառի հարցերը տալիս, ճանապարհորդությամբ, երբ յուրաքանչյուր կանգառում աշակերտները որոնում են խաչ բառի մեկ հարցի պատասխանը, դերային խաղով, երբ խաչ բառի յուրաքանչյուր հարցի պատասխանը տալիս են բեմականացման միջոցով և այլն:

Դաս -հանելուկի անցկացման ընթացքում յուրաքանչյուր առաջադրանք ուղեկցվում է կամ հանելուկի պատասխանը կռահելով, կամ էլ հանելուկ կազմելով: Դասի սկզբում կարելի է հնչեցնել հանելուկը, որի պատասխանը երեխները կարող են փնտրել ամբողջ դասի ընթացքում: Հանելուկի պատասխանի գտնելը կարող է դառնալ խմբային աշխատանքի սկիզբ՝ տարբեր ուղղություններով. Ծանոթացում հեղինակի ստեղծագործություններին, ստեղծագործության վերլուծություն, առանձին հերոսների վարքագծի գնահատում, տարբեր ստեղծագործությունների հերոսների վարքագծերի համեմատական վերլուծություն և այլն:

Դաս -դիմանկարի անցկացման արդյունքը պետք է լինի «դիմանկարի» ստեղծումը: Դակարող է լինել գեղարվեստական պատկերների զուգակցումը, հերոսներ պատկերները: «Դիմանկարը» ստեղծվում է որոնողական, ստեղծագործական բնույթի անհատական և խմբային առաջադրանքների կատարման միջոցով:

Դաս -մրցույթ ընթացքում դասարանը բաժանվում է խմբերի, մշակվում է մրցութային առաջադրանքների գնահատման չափանիշները: Ընտրվում է գնահատող հանձնաժողով, որի կազմում կարող են լինել ծնողներ, բարձր դասարաններում սովորողներ: Մրցումը կարելի է անցկացնել որևէ սպորտային խաղի ձևով, օրինակ՝ ֆուտբոլի, երբ դասարանը բաժանվում է խմբերի, և յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխանը նշվում է հակառակորդի դարպասում հերթական գուլով: Այսպիսի դասի անցկացման համար անհրաժեշտ է համապատասխան կահավորանք:

Դաս -հանդիպումը կարելի է անցկացնել հարցազրույցի ձևով: Երեխաները, դառնալով լրագրողներ, հարցազրույց են վարում «հեղինակի», «հերոսների հետ», որոնց դերում կարող են հանդես գալ բարձր դասարանցիները:

«Լրագրող» աշակերտները պետք է նախապես պատրաստեն հարցերը՝ հավաքելով տեղեկություն գրողի կյանքի և ստեղծագործության մասին, մեկանգամ ևս ընթերցելով ստեղծագործությունները : Այսպիսի դասի արդյունքը կարող է լինել թերթի լույսը ընծայումը, փոքրիկ շարադրություններով ինքնաշեն գրքերի ստեղծումը:

4. ԻՆՉՊԵ՞Ս ԿԱՐԵԼԻ Է ՊԼԱՆԱՎՈՐԵԼ ԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱԺԱՄԵՐԸ

Թեմատիկան և գրականության ընտրությունը կատարվում է՝ ելնելով ծրագրային պահանջներից: Ուսուցչին տրվում է ստեղծագործական որոնումների իրավունք, ինքնուրույն ընթերցանության դասերի թեմատիկայի ինքնուրույն ընտրություն: Դասերի ձևերի, մեթոդների և հնարների բազմազանությունը հնարավորություն է ընձեռում ուսուցչին ստեղծել կրտսեր դպրոցականների ընթերցողական հետաքրքրությունների ձևավորման հիմքը:

Կազմակերպելով ինքնուրույն ընթերցանության դասը՝ ուսուցիչը ղեկավարվում է հետևյալ կանոններով.

1. Ինքնուրույն ընթերցանության դասին յուրաքանչյուր աշակերտի հանդիպումը գրքի հետ պետք է առաջացնի հետաքրքրություն , այսինքն երբեմն երեխան չպետք է նախապես իմանա, թե ինչ գիրք ինքը պետք է ընթերցի ինքնուրույն ընթերցանության դասին: Այս դեպքում նա կարող է իրականացնել ինքնուրույն ընթերցողական գործունեության առաջին պահանջը՝ մտորել գրքի շուրջ մինչ ընթերցումը, տրամադրվել դրա բովանդակության ինքնուրույն լիարժեք ընկալմանը:
2. Յուրաքանչյուր երեխա պետք է իմանա, որ մանկական գրքի շուրջ ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում չի կարելի խանգարել ընկերոջը: Պետք է սովորեցնել ինքնուրույն աշխատել գրքի շուրջ (դիտել, ընթերցել և այլն) մինչև այն պահը, երբ ուսուցիչը կառաջարկի բոլորին սկսել կոլեկտիվ աշխատանքը:
3. Կոլեկտիվ աշխատանքի կազմակերպման կարգը նույնպես պետք է խթանի

երեխաների մեջ մշակել այն հարցերին ինքնուրույն պատասխանել ու կարողությունները , որոնք կօգնեն ընթերցողին ստուգել , թե արդյո՞ք ճիշտ է ընկալում գրքի բովանդակությունն ընթերցանության ընթացքում և ընթերցանությունն ավարտելուց հետո: Այդպիսի հարցերից են.

-Ի՞նչ գիրք ես կարդացի:

-Ինչպե՞ս է դրա վերնագիրը:

-Ինչի՞ մասին է պատմվում ստեղծագործության մեջ:

-Ե՞րբ և տարվա ո՞ր եղանակին են կատարվում դեպքերը: Որտեղի՞ց ես այն իմացա:

-Ո՞ր հերոսն է ինձ դուր գալիս: Ո՞րը դուր չի գալիս: Ի՞նչը տպավորվեց:

Ի՞նչն էր անսովոր, զվարճալի, զարմանալի: Ինչու՞ :

4. Գրքի շուրջ տրվող վարժությունները հետապնդում են հետևյալ պատակները: Մինչև ընթերցվել և մշակել գրքի մոտավոր բովանդակության որոշման կարողությունները՝ դրա երեք հիմնական հատկանիշներով: Այդ հատկանիշներից յուրաքանչյուրն աշակերտը պետք է կարողանա ինքնուրույն ճանաչել

- Ձևավորել ընթերցման թեման որոշել ու կարողություններ այն գրքերի համեմատման միջոցով, որոնք ընթերցել և ուսումնասիրել են դասերի ընթացքում, և այն գրքերի, որոնք ընթերցել են ինքնուրույն:
- Դասերի ընթացքում գրքերի համեմատման միջոցով ընթերցածի թեման որոշելու , ինչպես նաև ց անկացած անձանոթ գրքի բովանդակության կանխագուշակել ու գործընթացը կազմակերպվում է ան հատապես, իսկ ուսումնական գործունեության ար դյունքները ստուգվում են կոլեկտիվ աշխատանքի միջոցով: Գրքի շուրջ կոլեկտիվ աշխատանքի առավել ար դյունավետ ձևերից են.

- 1) Տրված թեմայով գրքերի ցուցահանդեսի կոլեկտիվ ստեղծումը,
- 2) Ընթերցածի կոլեկտիվ բեմադրումը,
- 3) Գրական խաղերի կազմակերպումը,
- 4) Ընթերցածի գրական ստեղծագործության սյուժեի հիման վրա նկարահանված կինոֆիլմ կոլեկտիվ դիտումն ու քննարկումը
- 5) Հերոսների պատրաստումը տարբեր նյութերով, էքսկուրսիա դեպի

գրադարան, ցերեկույթների կազմակերպումը ինքնություն ընթերցածի թեմատիկայով:

5. ԻՆՉ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՈՎ ԵՎ ԻՆՉ ՍԵԹՈՂՆԵՐՈՎ ԿԱՐԵԼԻ Է ԿԱՐԵԼ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԸՆԹԵՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍՏԺԱՍԵՐԸ

Կարելի է տարբերակել ինքնություն ընթերցանության դասերի կազմակերպման երկու տիպի կառուցվածքներ:

I տիպ: Հիմնական. այն կազմված է 4 կառուցվածքային բաղադրիչներից, որոնցից յուրաքանչյուրի իրագործման համար պահանջվում է որոշակի ժամանակ: Այդ բաղադրիչները փոխկապակցված են: Դրանց հաջորդականությունը, որպես կանոն, հետևյալն է:

1. Աշխատանք՝ դասի ընթացքում ընթերցած գրքերի ցուցահանդեսի ստեղծման ուղղությամբ:
2. Զրույց՝ ընթերցած գրքերի հերոսների և հեղինակների մասին:
3. Ուսուցչի կողմից երեխաների ընթերցողական փորձի լրացում, ընդլայնում, ճշգրտում:
4. Տնային հանձնարարություն:

II տիպ: Դաս-հաշվետվություն: Սա հաշվետվություն է ընթերցած գրքերի վերաբերյալ, որի թեման ընտրում են իրենք՝ երեխաներն, իրենց ցանկությամբ: Այնուհետև նրանք պատրաստում են ելույթ՝ ընթերցածի վերաբերյալ: Այսպիսի դասերը կարելի է անցկացնել յուրաքանչյուր ամիսը մեկ անգամ: Դաս-հաշվետվության ընթացքում կարելի է անցկացնել զրույցներ, գրական խաղեր, վիկտորինաներ, մրցույթներ ընտրված թեմայով:

III տիպ: Երրորդ և չորրորդ դասարաններում դաս-հաշվետվությունների կազմակերպման գործընթացը փոքր-ինչ բարդանում է, որովհետև երեխաները երկու շաբաթում (այս դասարաններում գերադասելի է ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերն անցկացնել երկու շաբաթը մեկ անգամ՝ երկու ժամով) ընթերցում են տրված թեմայով շատ գրքեր, կամ ծավալուն ստեղծագործություններ՝ դրանք ինքնուրույն ընտրելով, ընդ որում այդ ընտրությունը կարող է լինել և՛ հաջող, և՛ անհաջող, և՛ հասկանալով

իմաստավորված, ն՝ ձևական, իսկ ուսուցիչը պետք է այդ երկու դասաժամում ապահովի յուրաքանչյուր աշակերտի առավել ակտիվ մասնակցությունը դասընթացում: Եվ որպեսզի հաղթահարի դժվարությունը, նրան անհրաժեշտ է հրաշալի իմանալ դասի թեմայի հետ կապված նյութը և կարողանա քննարկման ներկայացնել այնպիսի հարցեր, որոնք կստիպեն երեխաներին պատասխանել հարցերին՝ օգտվելով «իրենց» ընթերցած գրքերում, ցանկություն առաջացնեն պատասխանել հարցերին՝ օգտվելով «իրենց» գրքերից: Այնուհանդերձ, ամբողջ դասարանի հետ կատարվող աշխատանքը չի կարելի փոխարինել սովորողների անհատական հաշվետվությամբ, առավել ևս ընթերցածի վերարտադրությամբ: Յուրաքանչյուր գրույցի արդյունավետությունը ապահովող հնարի ընտրությունն առավելապես կախված է տվյալ դասին ուսումնասիրվող գրական նյութի առանձնահատկությունից, երեխաների ընթերցողական մտահորիզոնի մակարդակից: Ընթերցած ստեղծագործությունը ներկայացնել ու ձևը երեխաները կարող են նաև ընտրել իրենց ցանկությամբ: Միայն այս դեպքում ընթերցողական կարողությունները կդառնան անձնական հաջողության ցուցանիշ: Որպես կանոն՝ երեխաները սիրում են վերարտադրել՝ ընթերցած գրքից ընտրելով որոշակի հատվածներ՝ ըստ նկարագրման, հենակետային բառերի: Ովքեր բանաստեղծություններ են սիրում, արտասանում են անգիր: Իսկ այն ստեղծագործություններում, որտեղ շատ երկխոսություններ կան, ներկայացնում են դերային խաղով: Ներկներկայացնում ենք ինքնուրույն ընթերցանության դասերի արդյունավետությանը նպաստող մեթոդների ու հնարների կիրառմամբ դասերի նմուշ օրինակներ: Դեռևս ամառային արձակուրդներին աշակերտներին կարելի՝ առաջարկել ընթերցել ու իրենց նախընտրած ստեղծագործությունները: Ընդ որում՝ նախօրոք կարելի է պայմանավորվել ծնողների հետ, որ նրանք իրենց երեխաներին օգնեն ընտրել այնպիսի մանկական գրականություն, որն աչքի ընկնի պարզությամբ, մատչելիությամբ, խոր գեղարվեստականությամբ և կերպարների ու նկարագրված դեպքերի վառ գունավորմամբ: Նման ստեղծագործությունները երեխաների մեջ անհրաժեշտ հույզեր ու ապրումներ կառաջացնեն: Նրանք կզգան ու հոգեպես կվերապրեն այն ամենը, ինչ նկարագրված է գրքում: Երբ աշակերտներին թույլ է

տրվում ընտրել ինչ կարդալ, նրանք սկսում են կարդացածի հանդեպ սեփականության զգացում ունենալ : Դա առաջին վճռորոշ այն քայլն է, որն ընթերցողին ներգրավվում է համապատասխան գործունեության մեջ : Սեպտեմբերին, հենց ինքնուրույն ընթերցանությանը հատկացված առաջին դասաժամին, որը կարելի է անվանել խորհրդակցության ժամ, յուրաքանչյուրը ներկայանում է իր ընթերցած գիրքը գովազդի տեսքով՝ առանց բովանդակությունը պատմելու : Յուրաքանչյուր աշակերտ ձգտում է առավելագույնս գեղեցիկ ձևով ներկայացնել գովազդը, որպեսզի իր ընկերների ընտրությունը կանգառնի հենց իր նախընտրած գրքի վրա, և բոլորն ընթերցեն այն : Ներկայացնողներին կարելի է ուղղել հետևյալ հարցերը.

- Ինչո՞ւ ես ընտրել այդ գիրքը :

- Դու ծանոթ ես այդ հեղինակի որևէ այլ ստեղծագործությանը :

- Անծանոթ բառեր կայի՞ն : Ինչպե՞ս իմացար դրանց բացատրությունը :

Ներկայացնողն իր ընթերցած գիրքը փոխանցում է դասընկերներին, որպեսզի վերջիններս շոշափեն այն, թերթեն, դիտեն կազմը, նկարագարդումները և այլն :

Հետո անցկացվում է քվեարկություն և ըստ քվեարկության արդյունքի ընտրում որևէ մեկի ընթերցած գիրքը ու որոշում այն ընթերցել : Հաշվի առնելով տվյալ գիրքն ընթերցող աշակերտի կարծիքը միասին սահմանում են այն ժամանակահատվածը, որն անհրաժեշտ է գիրքն ընթերցել ու համար : Սահմանափակ է իմանալ, որպեսզի կարողանան պլաններ կազմել : Աշակերտներն անպայման պետք է իմանան, որ ընթերցելուց հետո համագործակցային խմբում պիտի մասնակցեն քննարկմանը, որ ընթերցման ժամանակ ուշադրություն դարձնեն բոլոր մանրամասներին :

Մինչ կարդալ սկսելը մտազրոհի միջոցով կազմվում է տեքստի բովանդակության կանխավարկածը : Եթե ընթերցողը նախօրոք գիտի, որ ինքը պատմվածք է կարդալու, ապա մինչ բուն ընթերցանությունն սկսելը փորձում է վերնագիրն ու նկարները օգտագործել որպես բանալի՝ պատմվածքի բովանդակությունը կռահել ու համար : Այս դեպքում նա կանգնած է լավ ընկալման շեմին : Տրված ժամանակը լրանալուց հետո սկսվում է քննարկման

դասաժամը: Աշակերտները բաժանվում են 4-5 համագործակցային խմբերի: Նրանց ուղղվում են որոշակի հարցեր, որոնց պատասխանները քննարկվելու են: Այսպես.

- Ի՞նչը ձեզ դուր եկավ այս գրքում:
- Ի՞նչը դուր չեկավ:
- Ինչպե՞ս էր գիրքը սկսվում:
- Ինչպե՞ս ավարտվեց:
- Ի՞նչն էր կարևոր:
- Ի՞նչ սովորեցիք հերոսներից:
- Ո՞վ ձեզ ավելի շատ դուր եկավ:
- Ի՞նչ հասկացաք՝ կարդալով այս գիրքը:
- Կարո՞ղ եք այլ ավարտ հորինել :
- Ո՞րն է ձեր սիրելի հատվածը:

Այնուհետև խմբերն իրենց ընտրությամբ թղթապանակ կամ վահանակ են պատրաստում տվյալ գրքի վերաբերյալ : Խմբի անդամների միջև կատարվում է աշխատանքի բաժանում՝ ընտրելով հետևյալ խորագրերը:

- Պատմվածքի քարտեզ
- Հեղինակի մասին
- Պատմվածքի «մանրակերտը»
- Մեր տպավորությունը
- Գլխավոր հերոսի բնութագիրը
- Նամակ հերոսին
- Հերոսի կողմից նամակ
- Պատմվածքի տարբեր հատվածների նկարագարումը:

Խոսնակները ներկայացնում են իրենց խմբերի աշխատանքները: Դրանք փակցվում են միջանցքում , որպեսզի մյուս դասարանների աշակերտները նույնպես հետաքրքրվեն այդ պատմվածքով և ցանկություն ունենան ընթերցել ու այն:

Երբ նույն պատմվածքն ընթերցում են բոլորը և քննարկում , ապա այդպիսի ընթերցանությունը կարող է միավորել երեխաներին և նրանց մեջ զարգացնել համագործակցային և հաղորդակցական հմտություններ:

ԻՄ ՓՈՐՁԻՑ

Ինքնուրույն ընթերցանության ժամին առաջարկում եմ կանխագուշակել , թե որ ստեղծագործություններն են սկսվում. «<Լինում է, չի լինում>>, <<Կար, չկար>>, <<Ժուկով ժամանակով>> (հեքիաթները):Նշե՛ք, ինչ հեքիաթներ եք կարդացել »: Պատասխանները լսելուց հետո կարդում եմ հեքիաթներից հատվածներ ,նրանք կռահում են:Օր.՝

-Գնացի մարդի,ունեցա որդի...

-Ա՛յ կնիկ,ի՛նչ քարվան կտրել ու գիշեր է՛ ...

Երեխաները կռահում են , թե որ հեքիաթից է հատվածը ;Նախապես պլանավորել էի վերլուծական -համադրական եղանակով ան ցկաց նել <<Ոսկու կարասը>> հեքիաթը :Խմբային աշխատանքի միջոցով անցկացնում եմ դասը:Հեքիաթը բաժանում խմբերի քանակի: Յուրաքանչյուր խմբի տալիս եմ ծրար ,որտեղ նախադասություններ են:Յուրաքանչյուր խումբը դասավորում է նախադասությունն այնպես ,որ միտք արտահայտի և համապատասխանի նկարին :Համադրելով նախադասությունները՝ սոսնձում են համապատասխան նկարի վր ա:Այնուհետև որոշում սկիզբը, շարունակությունը , ավարտը : Խմբերի աշխատանքները միացնելով՝ պատրաստում գիրք : Աշխատանքն ավարտելուց հետո լսում ենք հեքիաթը աուդիո տարբերակով: Այդ ընթացքում սովորողները լուռ նկարում են իրենց դուր եկ ած հատվածը : Դասն ամփոփվում է <<Քաղ ցր մետաղադրամներով>>,չէ՞ որ մի ոսկով լի կարաս էին գտել :

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսուցչի դերը Ինքնուրույն ընթերցանության դասերին շատ կարևոր է և ունի որոշիչ դեր երեխայի հետագա ամբողջ կյանքի համար: Ընթերցանություն սիրող ուսուցիչն անպայման կանի ամեն ինչ, որ իր աշակերտը ևս սիրի ընթերցանությունը: Որպեսզի ընթերցանությունը երեխայի համար չդառնա փորձություն և պատիժ, նա պիտի հաճույքով և վայելքով ընթերցի: Հետագայում Րաֆֆի, Սուրացան, Շեքսպիր կարդալու համար երեխան նախ պետք է շփվի մանկական գրականության հետ: Ճիշտ է կան օժտված երեխաներ, որոնք իրենք են ընտրում և մեծ հաճույքով ընթերցում են, սակայն կլինեն նաև երեխաներ, որոնք, չնայած ուսուցչի բոլոր ջանքերին, ընդհանրապես չեն կարդա: Բայց դա ուսուցչին չպիտի կանգնեցնի, որովհետև նրա աշխատանքից է կախված կհասկանա արդյոք երեխան իր կարդացածը, թե ոչ: Ընթերցանության դասին ամբողջ լավ մանկական գրքերը ընթերցել հնարավոր չի և ընթերցանության ցանկից միայն մեկը կամ երկուսը կհիշվի, սակայն եթե մեկն էլ հիշվի դա արդեն ուսուցչի քրոնաջան և պրոֆեսիոնալ աշխատանքի արդյունքը կլինի: Իհարե, ցանկալի կլինի, որ այդ աշխատանքն ապարդյուն չանցնի: Ուզում եմ նաև նշել տարրական դասարանների ուսուցչի դերի մասին: Գաղտնիք չէ, որ դասվարը հեղինակություն և օրինակ է իր աշակերտի համար և դրանից պետք է օգտվել, ու անձնական օրինակով ցույց տալ գրքի նկատմամբ սերը, հետաքրքրությունը: Չէ՞ որ հետաքրքրությունն է ծնում հետաքրքրություն, իսկ կարդացողը ծնում է կարդացող: Այդ պատճառով ուսուցիչն ինքը պիտի գրագետ պրոֆեսիոնալ ընթերցող լինի և չնայած ծանրաբեռնվածությանը պետք է ոչ միայն գտնի ժամանակ գիրք ընթերցելու, այլև մտածելու:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. «50 ՀԱՐՑ ՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ» - ՀԵՂ. Կ.ԹՈՐՈՍՅԱՆ, Կ.ՉԻԲՈՒ ԽՉՅԱՆ, Հ.ԽԱԶԱՏԵՐՅԱՆ: Զանգակ հրատարակչություն 2013թ.
2. <https://litvinovichi.schools.by/pages/uroki-vneklassnogo-chtenija-v-nachalnyh-klassah> Уроки внеклассного чтения в 1-4 классах
3. <http://nsportal.ru/nachalnayashkola/chtenie/2015/04/11/spetsifi-urokov-vneklassnogo-chteniya-v-nachalnoy-shkole>
Специфика уроков внеклассного чтения в начальной школе

